

ANTROJI DALIS

D R A U G A S

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1989 m. gegužės mėn. 27 d. / May 27, 1989

Nr. 104(21)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Asmenybės suverenitetas

Kova prieš neokolonializmą ir kova už demokratiją skiriasi savo tikslais, o taip pat ir priemonėmis. Išsivaduojamoji kova iš svetimo, jėga primesto diktato ir totalitarizmo gali netikėtai peraugti į vidinę diktatūrą, kaip kad įsitiko Rodezijoje ar Libijoje. Svaru laiku susivokti ir imtis atitinkamų priemonių, kad vidinė demokratija nebūtų užslopinta.

Iki šiol Lietuvoje labiau buvo akcentuojama taiki kova už nepriklausomumą nuo maskvinio diktato ir centralizmo. Natūralu, kad tam buvo skiriama daugiausia dėmesio, nes iš čia išplaukia daugybė nepageidautinų Lietuvos vystymosi pasekmių.

Tačiau okupuota Lietuva turi kovoti net dviem frontais — ji turi kovoti ir už demokratiją, kuri jau pradeda leisti pirmus pavasarinis daigus. Sekant Lietuvos spaudą, galima tvirtinti, kad jau svarstomos galimybės apie tokia kovą dviem kryptimis. Šia tema pasirodė tikrai reikšmingas rašytojo Ričardo Gavelio straipsnis „Dilemtų epoka ir asmenybės suverenitetas“ šių metų *Literatūros ir meno* 17-ame numeryje. Rašytojas Gavelis bene vienas pirmųjų ėmė kelti asmenybės problemą totalitarinės visuomenės kontekste, reikalaudamas asmenybei neliečiamos teritorijos. Autorius teigia, kad svarbiausias pasaulyje suverenitetas — asmenybės suverenitetas. Apgailėdamas tą faktą, kad socialistinė visuomenė nesugeba išsiugdyti gausaus profesionalų būrio, Gavelis rašo: „Kol nebus gerbiamas laisvas žmogus, kol pažiūrų savitumas bus laikomas vien išsišokėliškumu, kaip dabar, kol tariamas vienybės varden tie išsišokėliai ir akibrokštų mėgėjai bus slopinami ir dvasiškai tramdomi — tikrųjų profesionalų negausės“.

Žinoma, pagrindinės marksizmo-leninizmo dogmos visiškai

atmetė asmenybės reikšmę visuomeniniuose procesuose, tuo labai nutolėdamos nuo europietiškos epistemos, kurioje labiausiai vertinama skirtingų, originalių koncepcijų gausa. Tokiu būdu vos ne visam šimtmečiui komunistiniuose kraštuose buvo stabdomas asmenybių ugdymas. Ne tik slopinamas, bet ir naikinamas.

Šiandien naujoviškai išauklėtos masės ir jų sistema, tebeieigianti žmogaus asmenybės ir genialumo fenomeną, jau dairoi į buvusius priešus — kapitalistus, stengiantis gelbėti iš ekonominio bei politinio kracho.

Rašytojas Gavelis pažymi: „Turime išmokyti gerbti asmenybės suverenitetą patys, kiekvienas atskirai. Tatai privalo mums jaugti į kūną ir į kraują: pirmiausia laisvo žmogaus, asmenybės suverenitetas, o jau paskui visa kita“.

Be abejo, kiekvienam lietuviui šia tiesą įsisąmoninti nebus labai lengva, nes jau ne vienai lietuviškai kartai nuo vaikystės į galvą buvo kalama visiškai kas kita — pirmiausia socialistinės tėvynės interesai, o paskui jau visa kita. Užaugo jau kelios generacijos, kurios sugeba vadovautis tik minios instinktu, nebeįstengia pasijusti atskirai, nepriklausomoms asmenybėms. Tautai padaryta didelė psichologinė žala ir atitaisyti ją nebus nei lengva, nei paprasta. Vien geranoriškumo aiškiai nepakaks. Reikia, tiesiog būtina, kad asmenybės laisvę užtikrintų konstitucija, kad gintų įstatymas. Asmenybės suverenitetas nėra vien privati etika. Ši laisvė yra tokia neišvaiduojamai trapi, kad už ją reikia kovoti nuolat, net esant demokratiškai santvarkai. Asmenybės suverenitetai reikia budriai ginti. Tai, galima sakyti, nesiliaujantis procesas, reikalaujantis iš piliečių nuolat įrodyti, kad yra verti laisvo piliečio vardo.

Trečioji metinė pasaulio lietuvių dailininkų jungtinė paroda, vykusio Čiurlionio galerijoje, Jau-nimo centre, Chicagoje, nuo šių metų vasario 10 iki kovo 5 dienos, pateikė nepaprastai spalvingą rinkinį tapybos, grafikos, skulptūros ir keramikos darbų. Parodos organizatorius Algimantas Kezys pasirūpino visus jos eksponatus tiksliai ir sumaniai sukabinti bei išstatyti.

Lietuvių liaudies meno ryškios pagrindinės spalvos, aidinčios nuo senovės per visus amžius, čia pasirodo sofistiketuose šiuolaikiniuose abstraktuose, kaip ir samoningai naiviai atkurtose tradicinėse tautinėse temose ir siužetuose. Todėl parodoje itin ryški jos esminė vienybė — ją sudaro labai skirtingos kilmės dailininkų (iš Australijos, Vokietijos, Prancūzijos, Anglijos, Švedijos, Urugvajaus ir daugelio JAV vietovių, su didesniu telkiniu dailininkų, gyvenančių ir kuriančių Chicago apylinkėje) savitų tautinių interesų ir jausenų subtilumai.

Nežiūrint šio raiškos vienetumo, jokių būdu netrūksta ir įvairumo parodoje dalyvaujančių dailininkų darbuose. Nuo *Vytauto O. Virkau* ekslibrisų švelnios precizijos ir *Žibunto Mikšio* raiznio „Evaristo“, panašaus į miniatiūrinį teatro plakata, iki *Janinos Marks* mazgais rišto gobeleno, reiškančio pagarbą visur esantiems mėlyniams džinsams, iš kurių jis ir padarytas, parodoje randami ir tradiciniai, ir novatoriški stiliai bei technikos. Jeigu praeičiai atstovauja keraminės figūrėlės ir gra-

„Žmogus niekad neišaugo laisvas, jei kasdien nematys, kad kiekviena asmeninė nuomonė yra toleruojama, kad išsakyti originalias, nepritampančias mintis yra garbinga, o ne pavojinga“, rašo savo straipsnyje rašytojas Ričardas Gavelis.

Edita Nazaraitė

Trys meno kritikai apie „Dailę '89“

Lietuviškojo meno tradicijų
ir naujų impulsų darna

viūros, kaip, pavyzdžiui, *Veronikos Švabienės* ranka nuspalvintas lino raizynas, pavadintas „Nebeužtvenksi upės bėgimo“, tai kiti menininkai reaguoja į modernų gyvenimą — kaip tai daro, pavyzdžiui, *Snaigė Šileikienė* savo litografijoje „Žali laukai ir asfaltas“, rodančioje greitkelio eismą, kertantį užmiestio gamtovaizdį, arba *Ada Sutkuviene* savo didžiuliu pluoštiniame paveiksle „Kopos, ežeras ir plienas“, kur spalvoti susukti siūlai kuria įvaizdžius.

Viena įdomi pasekmė šitokio tradicijos derinio su šiuolaikine menine kalba yra tai, kad 19-ojo ir 20-ojo šimtmečio isigalėję stiliai čia igauna būdingas tautines savybes. Pavyzdžiui, Toulouse-Lautrec pėdsakas matyti *Onos Dolskaitės-Paškevičienės* aliejiname portrete „Bare“. Impresionizmo elementų galima rasti keliuose kituose parodos darbuose, o šiuo laiku madingam vokiškojo ekspresionizmo atgaivinimui atstovauja, visai teisėtai, dailininkas iš Vakarų Vokietijos, *Alfonso Dargis*, savo ranka paspalvintu medžio raiziniu „XX amžius — I am Happy“.

Viena iš įdomiausių skulptūrų yra atkeliavusi iš Australijos. *Ievos Pocienės* sėdinti maža, tvirta ir apkūni bronzinė nuoga figūra, pavadinta „Motieris — simbolis“, panaši į modernią Willendorfo Venera. Tuo tarpu nuolatinis potraukis grįžti prie pirmųjų lietuvių liaudies meno stipriausiais įkūnytas *Jurgio Daugvilos* medžio drožiniuose — altoriuose ir tabernakulio su dviem rūpintojėliais ansamblyje. Apie Daugvilą buvo rašyta, kad „jis dirba, grynai tik atkurdamas senovinių lietuvių liaudies meistrų iš praeities šimtmečio medžio skulptūras, grįždamas atgal prie pagrindinių ir primityviųjų šio meno formų, tarsi 20-asis šimtmetis dar nebūtų atėjęs. Daugvila yra priartėjęs prie tos versmės, iš kurios kyla lietuviškojo meno savitumas“ (Algimantas Kezys, *Lithuanian Art '88*, p. 2).

Kiti pažymėtini darbai šioje parodoje yra *Alfredo Stanevičiaus* iš Urugvajaus ir *Jurgio Račkaus* iš Kanados raštai gobelenams: *Leeka Gruzdeff-Kraucevičiūtės* iš Australijos ambicinga pastanga išsukti muzikos garsus jos tamsios kreidos piešinyje „Pianistas koncerte“; *Zitos Sodeikienės* akryliko abstraktas „Iš praeities ir ateitį“; *Vandos Balukienės* tampriai struktūruotas rytietiškos mandalos ir lietuvių liaudies meno simbolių lydinys.

Aplamai, „Dailė '89“ paroda yra pavyzdys aukšto lygio techninių sugebėjimų, didžiulės kūrybinio išradimo amplitudės ir įspūdingo nuoseklumo, išreiškiant vertybes, glūdinčias lietuvių tautos mene.

Harold Haydon

Meno profesorius emeritas,
University of Chicago.
Meno kritikas, *Chicago Sun-Times* (1963-1985)

Dailės dailininkų, dalyvavusių jungtinės parodos „Dailė '89“ atidaryme šių metų Vasario šešioliktonios progos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, vasario 10 dieną: priekyje sėdi — Jadvyga Paukštienė, Janina Marks, Ada Sutkuviene, Aleksandra Vilija Eivaitė, Marytė Černiūtė (Lietuvių dailės muziejaus atstovė); stovi — Juozas Mielulis, parodos organizatorius Algimantas Kezys, Magdalena Birutė Stankūnė-Stankūnienė, Vanda Balukienė, Veronika Švabienė, Eleonora Marčiulionienė, Algis Janušas (Čiurlionio galerijos direktorius), Dalia Kučienė (JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė), Andrius Stankus, Marytė Gaižutienė, Jurgis Daugvila, dr. Gediminas Balukas (Lietuvių dailės muziejaus pirmininkas), Marytė Ambrozaitienė, Aleksandras Marčiulionis.
Nuotrauka Jono Tamulaičio

Dailė, įkūnijanti meilę tėvynei

Lietuvių meno paroda „Dailė '89“ yra tikrai šaži, stebinanti ir įvairiaformė dailės ekspozicija. Joje dalyvauja net šešiasdešimt šeši, visi lietuvių kilmės, dailininkai. Iš pat pradžių lankytojas greičiausiai pajus ryškias ir gyvas spalvas, naudojamas kartu su stilium ir struktūra. Ši paroda yra šventė akiai, pažangi savo dvasia. Ji įkūnija praeities kultūrą šviežioje raiškose. Žodis, kuris galbūt geriausiai apibūdina visus parodos darbus, yra *sąžiningumas*. Tai gali būti palaikyta senovišku žodžiu, tačiau tai geriausiai išreiškia daugumos dar-

bų šioje parodoje nuoširdų jausmą. Juose matyti pagarba darbo igūdžiams, pagarba įvairioms dailininko priemonėms ir nuoširdi pagarba praeities tradicijoms.

Šioje metinėje lietuvių dailės parodoje dalyvauja menininkai iš keturių žemynų — Šiaurės Amerikos, Pietų Amerikos, Europos ir Australijos. Paroda neturi užduotos temos, bet man atrodo, kad dailininkams tokia užduotis nei nėra reikalinga. Jie buvo prašomi atsiųsti vien savo vėliausius kūrinčius, kad paroda galėtų paraišyti dabartinius lietuvių kilmės, bet ne Lietuvoje ku-

riančių dailininkų interesus. Jų darbuose nėra plevėsujančių vėliavų, nėra rūšių tautos didvyrių portretų, tačiau jų karšta ištikimybė savo kilmės šaliai prasišmelti jaudinančių ir subtilių būdų.

Dažniausiai daugelyje parodų visų pirma aptariama aliejinė tapyba, kaip svarbiausia. Ją čia dabar miniu ne todėl, kad noriu sekti tradiciją, bet norėdamas parodyti, kad šiai dailės rūšiai parodoje atstovaujama daugiau negu visoms kitoms. Aliejinės tapybos darbai yra drąsūs, ryškūs, naujoviški ir įsimintini. Tautinis paveldas šviečia pro juos subtiliai ir galbūt net nesamoningai. Pavyzdžiui, ryškiam *Elenos Urbaitės* paveiksle „Pasiuntinys“ tamsiai raudoni, giliai mėlyni abstraktūs laivo burių pavidalai man primena tradicinius dryžuotus raštus, jautus į kai kuriuos lietuvių tautodailėje randamus audinius. Priešingai, *Vandos Balukienės* aliejinė tapyba „#55“, atlikta ant tikro tradicinio lininio audeklo, savo kompozicijoje pateikia staigmeną — apvalūs motyvai kyla kaip vilties rutuliai. Kiekvienas siūlas šiame šiuolaikiniam tapinyje yra elegantiškai pavaizduotas su labai pabrėžtomis detalėmis.

Senovinė lietuvių mitologija aštrių spalvų supaprastintose formose *Magdalenos Birutės Stankūnienės* aliejiname paveiksle „Žemė Motinėle“ yra protą sprogdinanti kompozicija — tokia vibruojanti ir gyva, kad ji peržengia visus amžius ir kultūras.

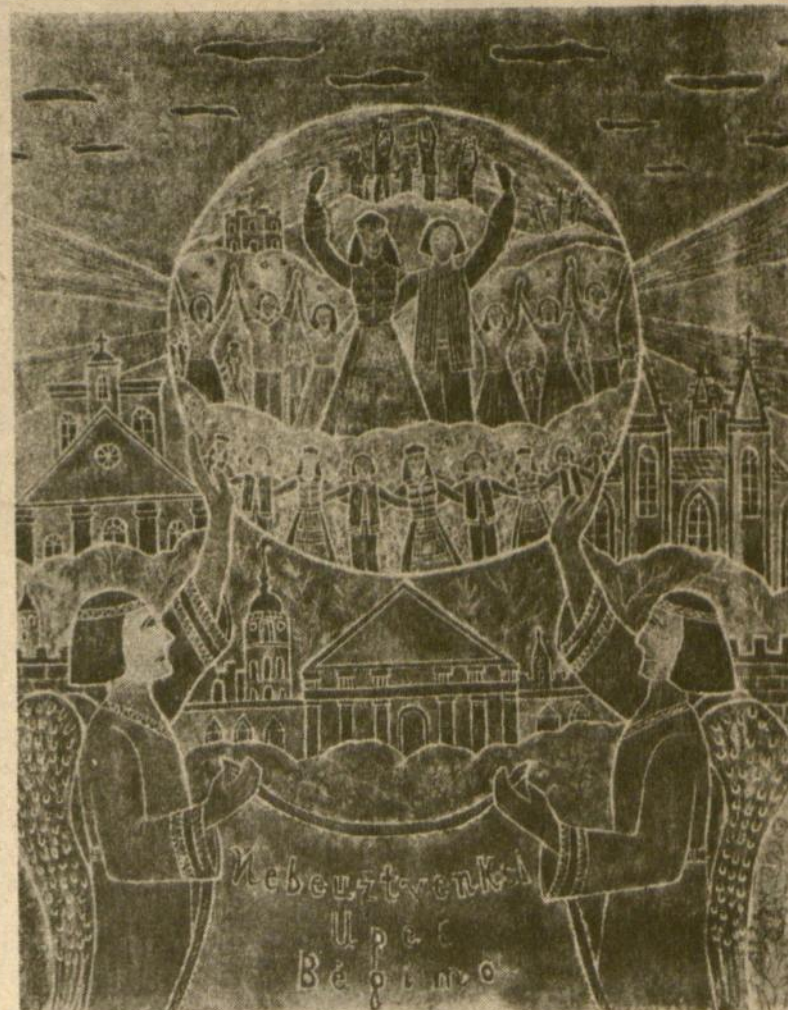
Labiausiai įvairūs parodoje yra dailės darbai maišytomis priemonėmis (fotokolažai, akvarelės, piešiniai). *Otis Tamašausko* spalvotos litografijos išsiskiria kaip geriausios. Jas akcentuoja karštos spalvos ir smailios formos. Mūsų šiuolaikinis pasaulis taikliai pagautas praeities automobilių formomis apvalioje gruputėje *Snaigės Šileikienės* litografijoje „Žali laukai ir asfaltas“. Vandens konfigūracijos ir medžių at-

(Nukelta į 2 psl.)

Jurgis Daugvila
Iš parodos „Dailė '89“.

„Altorius“, 1989
Medis

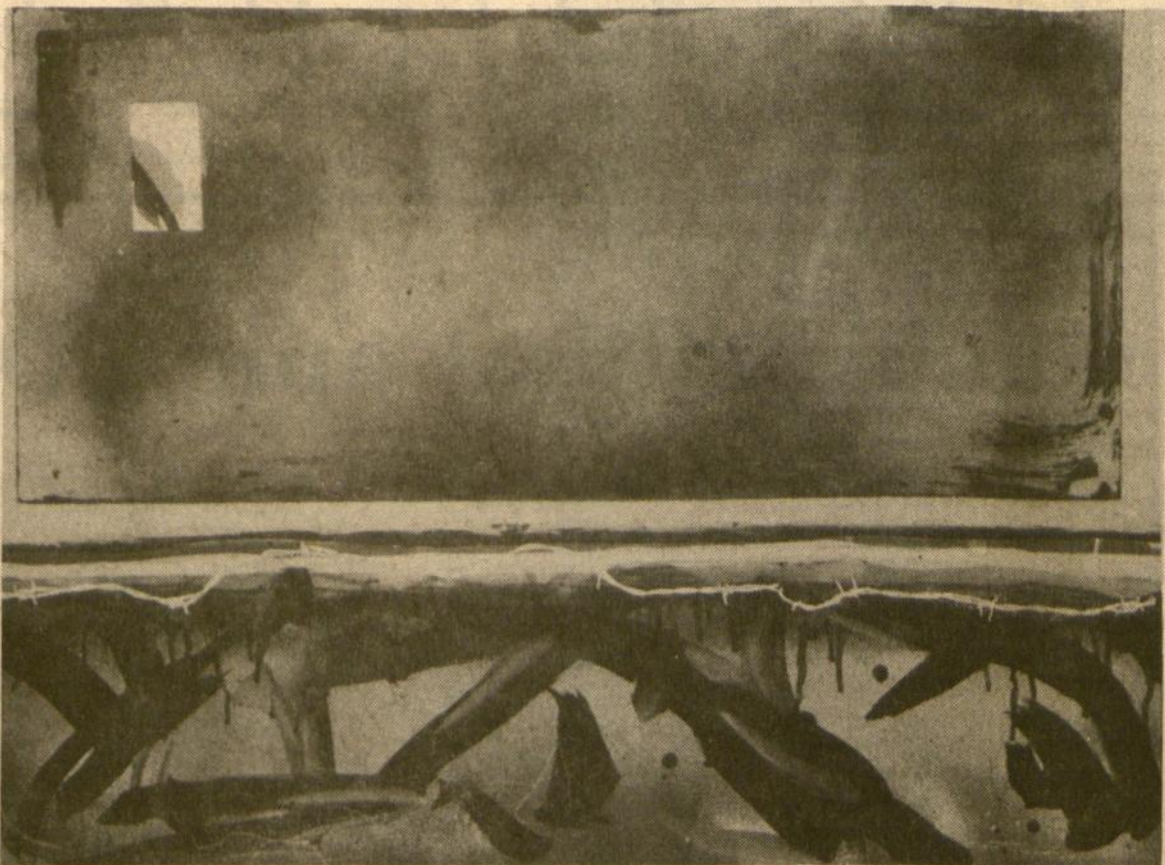
Veronika Švabienė
Iš parodos „Dailė '89“.

„Nebeužtvenksi upės bėgimo“, 1989
Lino raizynas, ranka nuspalvintas

Meno kritikai apie „Dailę '89“

(Atkelta iš 1 psl.)
spindžiai sudaro sūkurinę *Danguolės Jurgutienės* mišrios technikos kolažo „Mėnesienos tvenkinys“ judesį. Energingas kreidos naudojimas pasikartojančiom struktūrom iššaukia judesį, panašų į muzikos garsus, *Leeka Gruzdeff-Kraucevičiūtės* paveikslas „Pianistas koncerte“. Muzikos pojūčiai, tapę vizualiniais, taip pat iškyla *Anastazijos Tamošaitienės* stebinančiuose aliejinės tapybos darbuose — „Rudens miglos“ ir „Aukštumų atšovaištės“. Garsinės raiškos perkėlimas į vizualinę formą yra nuolatiniš iššūkis dailininkams. Jis yra itin pavijęs pastarosioms dviem tapytojoms.

Senosios lietuvių kultūros tradiciniai aspektai šioje parodoje yra nuostabiai gražiai iškeliama daugelio joje dalyvaujančių talentingų menininkų. Galbūt kai kurie iš pačių geriausių yra *Veronikos Švabienės* linoraižiniai, kuriuose ji vaizduoja tautines temas ir kuriuos ji ranka nuspalvina Lietuvos tautinės vėliavos spalvomis. *Eleonoros Marčiulionienės* tapybą slepia šiuolaikinę tapybą apie tradicinį kaimo gyvenimą. Šiandieninis pasaulis patenka į socialinio komentaro *Rimono Girdos* keramikoje „Four is enough“. *Marytės Gaizutienės* ir *Ados Sutkuvienės* linoraižiniai, kuriuose šonuose detalios išdrožinėto tabernakulio, stovinčio kartu su *Jurgio Daugailos* elegantišku altoriumi, išreiškia rimtą pagarbą tikėjimui tų žmonių, kurie čia melsis. Šitaip tai, kas

Laima Simanavičiūtė
Iš parodos „Dailė '89“.

„Viltis, šešėlis“, 1989
Emalis ant pleksiuglaso

senoviška ir kas modernu, tai, kas tradiciška, ir kas šiuolaikiška igauna raišką naujais ir įdinančiais būdais; viena ir kita pagarbiai traktuoja savo priešpastatą.

Centrinis kūrinys šioje specialioje parodoje yra didžiulis *Ados Sutkuvienės* pluoštinis paveikslas „Kopos, ežeras ir plienas“, sukurtas sudėtingu dygsniavimu, vėniojimu ir autumais formomis. Savo visuotiniu vaizdu jis išreiškia iškilmingą džiaugsmą, bet penki

veidai, kyšantys iš paveikslo gelmės, atrodo kalba apie laikus ir sezonus, grasinančius ekologinę ir globalinę katastrofą, kuri gali įvykti čia pat ateityje.

Iš kiekvieno darbo šioje parodoje galima pajauti didesnę ar mažesnę meilę savo tėvynei. Neabejotinai, šiuo atžvilgiu parodos žvaigždė yra kraštutiniškai moderni, išvirkščia *Laimos Simanavičiūtės* tapyba ant pleksiuglaso, pavadinta „Viltis, šešėlis“. Čia tolimas horizontas staiga suvo-

kiamas kaip jos tėvynės vėliavos spalvos — geltona, žalia ir raudona ruožai. Paskutinis ruožas turi stulbinančią aliziją — ji persmeigia tikros spygliuotos vielos atraiža, taip, kad vėliavos raudona spalva tampa jos šalies krauju. Juo kova už laisvę skelbiama garšiai ir aiškiai. Jos aidas jaučiamas iš visos šios parodos.

Donald Anderson
Buves meno kritikas
Chicago Today

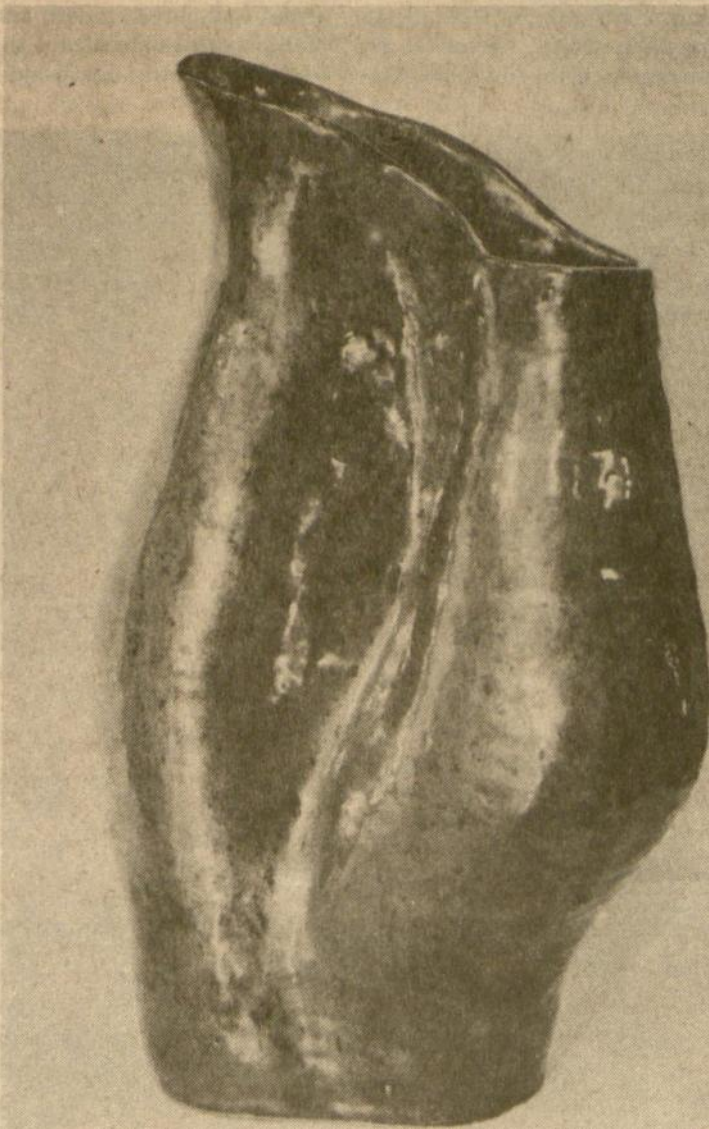
Liaudiški elementai ir moderni raiška

Jungtinė lietuvių dailininkų išeivijoje paroda „Dailė '89“ sudaro gerą skerspjūvį šiuolaikinio Vakarų pasaulio meno. Kaip ir didelės dalies dabartinio meno, jos šaknis siekia daugelį aspektų vakarietiškojo meno istorinėje raidoje. Nuo ankstyvosios tautodailės ir žilos senovės simbolinės raiškos iki pačių moderniausių laikų ji aprėpia savo šalies skirtingus laikotarpius ir vietas, kaip lygiai ir tarptautines meno kryptis. Tokia trukmė įjungia visą modernaus pasaulio kultūros plotį.

Kaipo menininkai, jauni lietuviai yra sutikę ir įveikę daugybę meninių stilių ir prieigų. Nuo amatų pradžios pluošto menininkai yra eję per tautinius drabužius ir namų apyvokos dekoratyvinius audinius iki, pavyzdžiui, *Ados Sutkuvienės* paveikslų, jungiančių dabartinę audimo techniką ir liaudiškus veidus. Šitai paliustruoja dar vieną aspektą liaudies meno ir modernių elementų jungties meno kūriniuose. Siužetas gali būti imamas iš tautodailės, o prieiga gali būti kartu ir abstrakti, ir tradicinė. Elementų lydinys tampa kūriniu, būdingu 1980-ųjų metų laikotarpiui savo stiliumi ir modernių technikų vartojimu.

Kitas derinys senoviško ir modernaus matomas *Vandos Balukienės* geometrinio abstrakčių akriliniame piešinyje ant drobės. Paėmusi lininę staltiesę, išausta namų apyvokai, ji išvysto spalvas ir formas, susijusias su geometrine abstrakcija. Panaudodama rytiškos mandalos sąvoką, ji perkelia šią simbolinę formą į abstraktų raštą, sujungdama senovinius rytiškus elementus, ne taip seną lietuvių tautodailės audybos meną ir dabartinio meno abstrakčias formas bei spalvų teoriją.

Keramikė *Eleonora Marčiulionienė* suludo laiko ir kultūros elementus kitu būdu. Jos siužetas

Marytė Gaizutienė
Iš parodos „Dailė '89“.

„Kompozicija“, 1988
Degintas molis

ryboje praeities ir liaudinių bei tradicinių elementų krūvį. Šiuolaikinėje lietuvių tapyboje ir grafikoje socialiniai elementai beveik visi yra išvestiniai iš liaudies aplinkos: šeima, kaimas, žmonės su puikia senoviška apranga. Šalia būdingų lietuviškų tautinių drabužių įvairūs namų apdailos darbai tęsia šimtmečių senumo dekoratyvines kryptis. Šitokia dailė yra buvusi ir pirm-take, ir gretima šaka dekoratyvinių kryptims pastarųjų dešimtmečių tarptautiniuose meno sąjūdžiuose.

Kitas svarbus liaudinis elementas randamas daugelyje darbų, kurie išreiškia tautos religinę tradiciją. Ar tai būtų išdrožinėtuose iš medžio altoriuose, ar specifinių religinių siužetų įkūnijime, lietuviškosios krikščionybės jėga ir toliau yra viena iš pagrindinių temų. Suminėkime taip pat kelias kitas tautines temas: meilė žemei ir meilė savo tėvynei, su viskuo ką ji yra reiškusi praeityje; viešnagių pajūryje prisiminimai, net ir abstrakčioje *Vidos Krištolaitytės* kūryboje; tolimų kraštų girtos ir plokščios lygumos, vaizduojamos ir realistiškai, ir simboliškai, taip pat yra gyvi prisiminimai. Namai, bažnyčios, miestai — irgi tautinėje sąmonėje glūdintys prisiminimai bei šeimos atminimas. Pagaliau Lietuvos bažnyčios ir kapinės — tai galingi aidai visa to, kuo lietuviai yra buvę ir dar vis brangina kaip savo sielos dalį.

Daugeliui žiūrovų, matančių „Dailė '89“ parodą, gali atrodyti, kad apamai lietuvių menas vystosi iš tradicinės raiškos į labiau modernią. Bet tai tiesa tik paviršutinišku atžvilgiu — netiesa, žvelgiant į gelmę. Gilesnė tiesa yra ta, kad liaudiškos temos ir motyvai, kaip ir iš liaudies meno perimta kompozicija ir paveikslų organizacijos metodai — kaip matoma *Vytauto Igno*, *Veronikos Švabienės* ir *Magdalenos Birutės Stankūnienės* darbuose — yra transformuojami. Vartojamos technikos keičiasi, jos nebėra daugiau imamos iš praeities, ir todėl tie, kurie lengvai gali skaityti praeitį, sunkiau išsifruos kai

„Dailės '89“ dalyviai

Jungtinėje lietuvių dailininkų išeivijoje parodoje, „Dailė '89“, dalyvavo 66 lietuviai dailininkai iš Jungtinių Amerikos Valstybių, Kanados, Pietų Amerikos, Vakarų Europos ir Australijos: Arvydas Algimantas, Marija Ambrozaitienė, Edmundas Arbas, Rasa Arbaitė, Vanda Balukienė, Jūratė Bigelytė-Silverman, Ilona Brazdžionienė-Kerr, Eugenijus Budrys, Alfonsas Dargis, Jokūbas Dargys, Jurgis Daugvila, Ona Dolskaitė-Paškevičienė, Aleksandra Vilija Eivaitė, Marytė Gaizutienė, Elena Gaputytė, Pranas Gasparonis, Leeka Gruzdeff-Kraucevičiūtė, Vytautas Ignas, Jurgis Janavičius, Jolanta Janavičienė, Danguolė Jurgutienė, Vytautas Kašuba, Elena Kepalaitė, Kęstutis Kizevičius, Vida Krištolaitytė, Yonė Kvietytė-Young, Pranas Lapė, Livija Lipaitė, Eleonora Marčiulionienė, Aleksandras Marčiulionis, Janina Marks, Miriam Meraitė, Žibuntas Mikšys, Gražina Narkus-Kramer, Edita Nazaraitė, Mykolas Paškevičius, Jadvyga Paukštienė, Gintė Pečiuraitė, Ilona Peterienė, Audrius Plioplys, Ieva Pocienė, Rolandas Poška, Jurgis Račkus, Vytautas Sakalas, Jurgis Šapkus, Snaigė Šileikienė, Laima Simanavičiūtė, Juozas Sodaitis, Zita Sodeikienė, Alfredas Stanevičius, Magdalena Birutė Stankūnė-Stankūnienė, Danguolė Stončiūtė-Kuolienė, Marija Strasevičiūtė, Rasa Sutkutė, Ada Sutkuvienė, Veronika Švabienė, Otis Tamašauskas, Anastazija Tamošaitienė, Elena Urbaitytė, Petras Vaškys, Vytautas O. Virkau, Rimas Visgirda, Viktoras Vizgirda, Akvilia Zavi-

Vytautas Ignas
Iš parodos „Dailė '89“.

„Sapnas“, 1971
Linoraižinis

šaitė, Rimailė Zotovienė, Marija Žukauskienė.

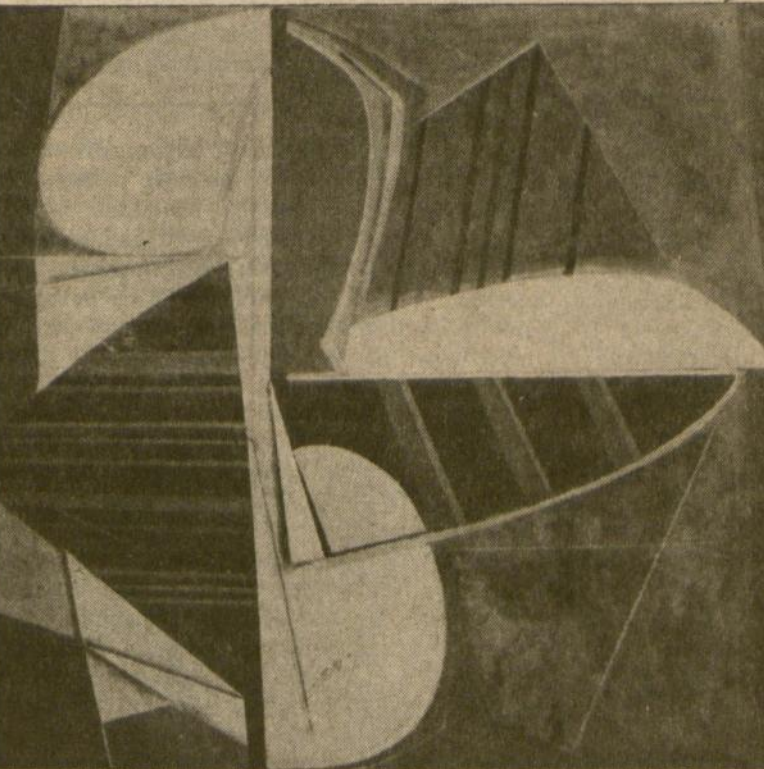
Parodą „Dailė '89“ organizavo „Galerija“ (226 West Superior Street, Chicago, Illinois 60610), kuriai vadovauja Algimantas Kezys. Šių metų Vasario Šešioliktosios proga ji buvo atidaryta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, kur ji vyko nuo vasario 10 iki kovo 5 dienos. Parodą globojo Lietuvių dailės muziejus (5620 South Claremont Avenue, Chicago, Illinois 60636), kuriam vadovauja dr. Gediminas Balukas.

ir pajėgumas fortepijoninei kūrybai. Visur vyrauja jam būdingas melodingumas ir žanrų įvairumas.

Albumas prasideda reto grožio romansu, pašvęstu Guadalupeš Švč. Mergelei Marijai, ir baigiasi grandiozinu masyviu maršu, dedikuotu Romos katalikams. Kai kur, atrodo, kompozitoriui pritrūksta net klaviatūros, ypač žemuose tonuose, kad jis galėtų pilnai išreikšti savo kūrybinius polėkius. Tuomet jis yra priverstas daryti įvairius kompromisus.

Antrasis Tado Navicko albumas fortepijonui

Prieš kiek laiko pasirodė antrasis kompozitoriaus Tado Navicko albumas fortepijonui *20 Compositions for Piano*. (Pirmasis *35 Compositions for Piano* buvo skirtas fortepijoną studijuojantiems). Naujasis jo albumas yra rimtos klasikinės muzikos pavyzdys. Jame sutelkti kūriniai yra brandūs ir kai kurie yra didelio masto. Šiame albume pilnai išsiskleidžia kompozitoriaus turimas talentas

Elena Urbaitytė
Iš parodos „Dailė '89“.

„Pasiuntinys“
Aliejus

kuriuos dabarties stilius. Taip, pavyzdžiui, portretas, tapytas šiuolaikiniu „Chicago imazistų“ stiliumi, yra liaudiškos galvutės ir kartu praeities liaudiško stiliaus transformacija.

Vienas iš stipriausių meno darbų šioje parodoje buvo parodytas plakatinėmis nuotraukomis. Nors ši skulptūra, kurios autorius yra *Vytautas Kašuba*, kito skulptoriaus, kaip ir šio recenzento, gali būti ne taip sunkiai įvertinta ir vien iš jos fotografijų, kitiems gal ne taip lengva įsivaizduoti šio kū-

rinio monumentalų poveikį. Jis pagrįstas prieš 5,000 metų sumurų mene praktikuota žmogaus figūros plokščia abstrakcija ir jai būdingomis masyviomis formomis. O tačiau šis kūrinys yra ir visiškai modernus. Tai tinkamas įrodymas, kad antikinės formos menuose ir šiuolaikinės srovės moderniajame mene gali transformuoti ir praeitį, ir dabartį.

John Forwalter
Chicago menininkas ir
meno kritikas

Paroda „Dailė '89“ yra keliaujanti. Po jos pirmo išstatymo Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, ji buvo perkelta į Lietuvių kultūros centrą Detroite. Iki metų pabaigos paroda žada būti aplankiusi šias lietuvių gyvenvietes Jungtinėje Amerikos Valstybėse: Los Angeles, Washingtoną, Clevelandą, Rochesterį (New York), Le-montą (Illinois). Paroda rūpinasi jos organizatorius Algimantas Kezys. Kas norėtų ją pasikviesti į savo vietovę, prašomi į jį kreiptis tel. (312)749-2843.

Su šiuo albumu pianistas turės užtenkamai darbo, jeigu jis tik norės tinkamai atlikti tą ar kitą kūrinių pagal kompozitoriaus viziją. Kompozicijų ilgis įvairuoja — nuo dviejų iki šešių puslapių. Taip pat įvairuoja ir jų žanrai — nuo elegijos iki triumfo maršo arba nuo serenados iki koncertinio maršo. Yra įvesta ir nauja žanro rūšis, būtent suplikacija. Kūrinių techniškas atlikimo laipsnis yra sunkokas arba sunkus. Paprastai kūrinių pradžia yra lengviau įveikiama, bet kuo toliau, tuo kūrinio akordai pilnėja, ir jo faktūra tampa komplikuočiau. Galų gale akordų raizginyje pasiekama veikalo viršūnė, ir po to einanti atomazga bei pabaiga tikrai paryškina veikalo pobūdį.

Šis albumas spausdino Mykolas Morkūno spaustuvė Chicagoje, o jo spausdinimo darbus tvarkė muzikas Kazys Skaisgirys, nes pats autorius gyvena toli Amerikos Vakaruose. Albumas yra įrištas į kietus viršelius ir daro patrauklų įspūdį, bet galėjo būti plačiau išdėstytas, kad viskas neatrodytų taip sugrūstai. Taipgi kai kur pasitaikę prie natų dvitaškai (a double dot) pas kompozitorių reiškia natos pratęsimą jos ketvirčiu, o ne puse ir ketvirčiu, kaip kad yra įprasta matyti pagal nustatytą tvarką.

Šis antrasis Tado Navicko albumas yra didelis įnašas į lietuvių fortepijoninę literatūrą ir paties kompozitoriaus didelis kūrybinis pasiekimas, o gal net jo fortepijoninės kūrybos viršūnė. Šiuo metu kompozitorius baigė parengti ir savo trečiąjį albumą fortepijonui.

Tadas Navickas yra ne tik kompozitorius, bet taipgi ir rašytojas. Jis yra parašęs plačios apimties monografiją *Alytus ir jo apylinkės* (Chicago: Lietuvių istorijos draugija, 1988), o anglų kalba knyga *Why We Chose the West*. Be to, jis yra ir poetas, bet reikiiasi tik amerikiečių poezijoje. American Poetry Association yra išspausdinusi keletą jo eilėraščių savo antologijoje.

Kazimieras M. Puškorius

Dėl ryšių su tautiečiais užsienyje plėtojimo

IV Sąjūdžio seimo sesijos sprendimas

Sprendimas buvo priimtas Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio tarybos Sąjūdžio seimo metu 1989 m. balandžio mėn. 23 d. Vilniuje. Projektą parengė ekonomistas profesorius Kazimieras Antanavičius.

Istorijos vėjai ir mūsų Tautos negandos išsklaidė Lietuvos vaikus ir vaikaičius po visą pasaulį. Kuo daugiau kataklizmų ir skriaudų tenka patirti Tautai, tuo labiau išsisklaido jos vaikai. Gal tai ir yra viena iš Tautos išlikimo garantijų. Jei Tautos dukros ir sūnūs, išsisklaidę visame pasaulyje, nepamirš savo protėvių gimtinės, neeis pražūti savo šaknims, puoselės tautinę savimonę, kalbą ir kultūrą, įskiepydavo savo vaikams ir vaikaičiams šventą tėvynės meilės jausmą, jokios jėgos nesugebės sunaikinti Tautos. Būtinai ateis laikas, kai Tauta vėl galės telktis po vienu Dangaus lopinėliu, giedoti savo giesmes ir kurti savitą etninį pasaulį. Toks laikas atėjo! Mes visi vienos Tautos vaikai galime ir turime telktis Lietuvos atkūrimo darbui. Mes čia, Lietuvoje, tikime – atėjo laikas nustoti griauti, atėjo laikas kurti, atėjo laikas Lietuvai užimti deramą vietą pasaulio tautų bendrijoje.

Jūsų, brangūs tautiečiai, daugiametė parama ir nuolatinis dėmesys, ir neblėstanti meilė Lietuvai padėjo mums sunkiais lietuvių ir tautos naikinimo metais, padėjo ir atgimimo žygyje, padeda ir šiandien. Tikimės ir tolesnės Jūsų paramos, sieksime sutelkimo politinio, ekonominio, socialinio, ekologinio, kultūrinio darbo baruose.

Manome, kad svarbiausiais mūsų bendrų pastangų objektais yra:

A. POLITIKOJE

1. Pasiekti, kad dar šiais metais Ribentropo-Molotovo (Hitlerio-Stalino) sandėriai būtų abipusiškai (Vokietijos ir TSRS) paskelbti nusikalstamais žmoniui. Pasiekti, kad „Juodojo kaspino diena“ po penkiasdešimties metų taptų teisingumo atkūrimo švente.

Tuo tikslu kreiptis į visų pasaulio šalių parlamentus, išaiškinti 1939 metų sandėrių nusikalstamą pobūdį, naujai perskaityti Niurnbergo proceso dokumentus, jeigu reikia kreiptis į tarptautinį teisumą. Išanalizuoti, koks yra Lietuvos statusas tarptautinės teisės požiūriu.

Kreiptis į visų pasaulio šalių vyriausybes ir į SNO, siekiant anuliuoti tų neteisėtųjų 1939 metų sutarčių padarinius. Skelbti 1939-40 metų spaudos atsiliepimus apie įvykius Pabaltijyje. Atkreipti dėmesį į tai, kaip TSRS buvo priversta išstoti iš Tautų Lygos. Siekti, kad būtų plačiau politiškai išnaudojama tai, kad dauguma Vakarų šalių laiko neteisėtu Lietuvos, Latvijos ir Estijos inkorporavimą į TSRS sudėtį.

2. Visomis prieinamomis priemonėmis visur aiškinti tikrąjį Pabaltijo valstybių statusą, pažymint tai, kad jos ir dabar pagal veikiančią Konstituciją yra suverenių valstybių, turinčių apsisprendimo teisę. Siekti, kad užsienio šalių spauda ir kitos masinės informacijos priemonės išsamiai ir teisingai informuotų pasaulio visuomenę apie tai, kaip Lietuvoje vyksta pertvarka.

3. Analizuoti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimo faktus, puoselėti politinės, ekonominės, nacionalinės, kultūrinės laisvės idėjas ir grįsti kelius toms laisvėms įgyvendinti Lietuvoje.

B. EKONOMIKOJE

1. Sudaryti bendras užsienio ir Lietuvos ekonomines tarybas

Iš Vilniaus universiteto folklorinio ansamblio „Ratilio“ programų Chicagoje, vykusią 1989 m. balandžio 21, 23 ir 24 d. – kairėje ansamblio vadovė Zita Kelmickaitė.

Nuotrauka Jono Kuprio

užsienio veiklos plėtojimui analizuoti ir organizuoti. Išnagrinėti užsienio kapitalo investavimo į Lietuvos ūkį galimybes ir naujiausias sritis. Sudaryti užsienio veiklos organizavimo asociacijas. Sukurti bendras tautiečių užsienyje ir Lietuvos imones.

2. Kaupti ekonominės pagalbos Lietuvai fondus. Kreiptis į tarptautinius valiutos ir šalpos fondus dėl finansinės pagalbos Lietuvos ūkiui atkurti ir pirmajam socialinėms reikmėms tenkinti.

3. Sudaryti sąlygas Lietuvos ekonomistams studijuoti finansų, marketingą, bendruosius ekonominius santykius, valdymą, bankininkystę ir kt.

Organizuoti intensyvių (3-6 mėnesių) studijų kursų specialistams, 1-2 metų mokslines stažuotes, vietas aspirantams ir studentams. Finansuoti Lietuvos specialistų parengimą.

Atsiųsti užsienio lietuvių kaštais dėstytojus į Lietuvos aukštąsias mokyklas ekonominiams ir valdymo disciplinoms dėstyti, valdymo darbuotojams mokytis.

4. Išversti pažangiausius ekonomikos ir ūkinės teisės vadovėlius į lietuvių kalbą ir juos išleisti tautiečių užsienyje lešomis.

5. Suorganizuoti specialistų grupes aktualiems Lietuvos ekonomikos uždaviniams spręsti. Finansuoti jų veiklą.

C. SOCIALINĖJE SFEROJE

1. Padėti atkurti Lietuvos tautinę mokyklą. Remti mokyklas inventoriumi, kompiuteriais, vadovėliais. Atsiųsti kalbų ir kai kurių kitų dalykų dėstytojus.

2. Padėti sukurti šiuolaikinį sveikatos apsaugos tinklą. Parūpinti medicinos įrangą kompleksus, ambulatorijų, poliklinikų ir ligoninių inventorių, atsiųsti medicinos specialistus į Lietuvos ligonines.

3. Sudaryti sąlygas Lietuvos medicinos stažuotis pasaulio medicinos centruose (ortopedams, kardiologams, neurochirurgams, terapeutams ir kt.).

4. Padėti Lietuvos valstybinėms įstaigoms ir neformaliems judėjimams įsigyti aplinkos užteršimo tyrimo prietaisus.

D. KULTŪROS, INFORMACIJOS, SPAUDOS SFEROJE

1. Padėti atkurti Kauno Vytauto Didžiojo universitetą.

2. Organizuoti abipusį meninių kolektyvų, meno ir kultūros veiklų bendravimą, bendras kultūros darbuotojų sąjungas.

Ištraukti ir kultūrinę veiklą Lietuvoje tautiečius, gyvenančius užsienyje.

3. Kurti informacinius centrus, versti ir platinti kitose šalyse informaciją apie Lietuvą, lietuviškus spaudos leidinius, literatūros kūrinius.

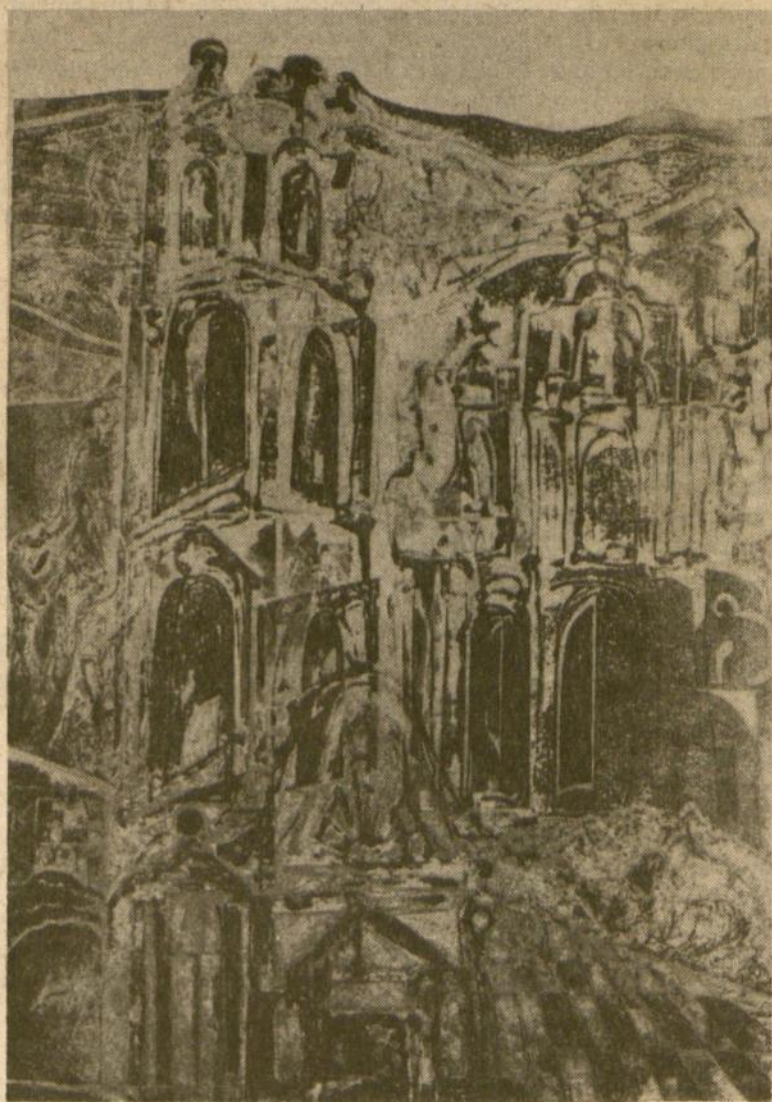
4. Sudaryti bendrus užsienio šalių ir Lietuvos žurnalistų susivienijimus, tame tarpe radijo ir TV žurnalistų susivienijimus.

5. Sukurti „Atgimimo“ platiniame pasaulyje šalyse (lietuviško ir anglų) bendrovę. Surasti partnerius, galinčius bendradarbiauti redakcinėje-leidybinėje bendrovėje „Atgimimas“ (Atgimimas, Vezroždenije, Soglacije, Žalioji Lietuva).

6. Paremti Sąjūdžio leidybinę veiklą poligrafine technika. Pirmiausia reikalinga ofsetinės mašinos laikraščiams spausdinti, stalinė spaustuvė, mašina knydoms minkštais viršeliais spausdinti.

7. Finansuoti lietuvių dėstytojų pasiuntimą į Pietų Amerikos mokyklas lietuvių kalbai dėstyti ir tautinei dvasiai atgaivinti.

8. Organizuoti bendras kultūros, sporto ir tautines šventes.

Danguolė Stončiūtė-Kuolienė

„Varis ir akmuo – Vilnius“, 1989 Kolografija

Iš jungtinės lietuvių dailininkų išeivijoje parodos „Dailė 89“.

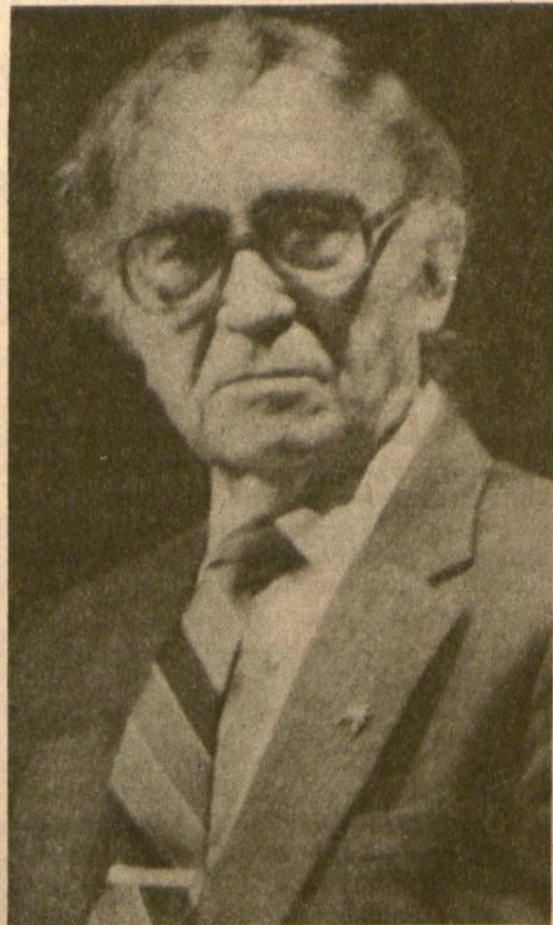
Bernardas Brazdžionis Lietuvoje

„Poezijos pavasario“ Lietuvoje ir „Poezijos dienų“ išeivijoje mėnesį poetas Bernardas Brazdžionis buvo pakviestas literatūrinei viešnagai į Lietuvą. Jo kūrybos rečitaliai ruošiami Vilniuje, Kaune, Alytuje, Biržuose. Savo poeziją jis skaitys Vilniaus universiteto Kolonų salėje, Vilniaus Katedroje, „Poezijos pavasario“ programoje. Pagrindinis Bernardo Brazdžionio poezijos vakaras Vilniuje bus birželio 6 dieną Operos rūmuose. Gegužės 23 dieną atskridęs į Vilnių poetas tūkstantines Vilniaus aerodrome jį pasitinkančias savo tautiečių minias pasveikino šiuo eilėraščiu:

*O Lietuva, nuėjusi Golgotos kryžiaus klaidų kelią,
Pavasarijančio vasario atšilį kai vėliava
trispalvę į rankas imi,
Kiekvieną tavo laisvės medžio purpuru
pražydytą šakelę,
Kiekvienąją gimtosios žemės pėdą aš ėčiuoju
širdimi.*

*O Lietuva, kurią melu, tulžim, mirties agonija ir
sielvarto kartybe girdė*

*Savi ir svetimi, –
Kiekvieną sielą, šiltą Dievui, ir tėvynei ištikimą
širdį
Glaudžiu aš prie krūtinės ir bučiuoju širdimi.*

Bernardas Brazdžionis

Nuotrauka Vytauto Mažello

Iš naujausio rinkinio „Po aukštaisiais skliautais“

TĖVYNĖS ELEGIJA

*Po dienos, kuri negrižta, ir po vakaro, kurs brenda
I nakties bedugnę upę, slegiančią mane sunkiau
Už sutemusiuųjų metų nebegyvo garso gandą,
Mylimoji, tolimoji, širdyje tave šaukiau.*

*Ir esu, kur negyveno joks šešelis nežadėto
Mūsų kelio, mūsų žodžio, mūsų skausmo veidrody...
Nežiūrėk į niūrią naktį, kad ant vieškelio žvaigždėto
Nerami neišskaitytum, kaip šaukiau tave širdyl..*

*Metų metai, miestų miestai, žingsniai kloniuose ir tyruose,
Man belaukiant, rodos, plaukė su pavasario srove,
Kad kitam krašte pasaulio, mano meilės žiede tyras,
Atsilieptum į tą balsą, kaip šaukiau širdy tave.*

*Po žiemos pavasaris ateis,
Lauš ledus pakilę nemunai,
Tu stovėsi ties dienų krantais
Vėl atgimęs jaunas, ir jaunai
Oš aplink pabudusi giria
Ir žydės vėdrunai, ir dangus
Naktį, rytą, dieną, vakarę
Šauks tave gyvent be pabaigos –*

*Šauks gyvent su vabalu mažu,
Su medžiu, su kylančia žole,
Su svaigiu jaunystės miražu,
Su senatvės nuovoka gilia.*

*Naktys, dienos, vakarai, rytai
Vėl tave į tolumas vilios,
Su svaigiu jaunystės miražu,
Su senatvės nuovoka gilia.*

ATMINIMŲ DUONA

*Sėjom duoną, būdami jauni,
Pjovėm ją nedaug ką tepasene,
Kepėm duoną gryčios židiny,
Po pagriežda šnekinom pelenę...*

*Gryno grūdo duona, be pelų,
Sesuva, kaip linas šviesiaplaukė...
Ir pasislėpė nubėgus ant užlų
Ir išėjusių mūs laukia,
laukia,
laukia...*

*O dabar, kai slenkstis pelenuos,
Užmiršimo metų užneštas
atkulta –*

*Raikom atminimų duoną
ir delnuos
Jaučiam kažką didelį ir šventą.*

CHICAGO

1. Gegužis grįžta Illinojun

*Nors gegužis grįžta Illinojun,
Bet be figos lapo ir nuoga
Carlo Sandburgo senoji mylimoji
šoka vėjo skveruos Čikaga.*

*Tvoja tvaikas, barą kai pradaro
Einant Iks (x) ar Ygrek (y) avenue,
Raitos raganos ant girgždančių
gitarų,
Tartum šimtas Kupiško velnių!*

*„Po velniais!“ tari balsu ne savo...
Netiki žmogus savom ausim,
Saulė, it išgąsdinta čiuvava,
Bėga pasislėpti po debesim.*

2. Zodiako ženkle

*Pašviečia. Palyja. Palaukia. Palyja.
Žuvies zodiako ženkle Čikaga.
Ir jausmas (o griausmas!..) jauti kaip pelyja,
Kadaise kaip parakas deges staiga.*

*Ir čiaudo pavasario parkai be lapų.
Baisu prisiglaust prie šakelės nuogos...
Sustojęs maldauji dangaus eskulapų:
„Išgelbėkit gamtą nuo šitos slogos...“*

3. Marquette parke

*Plikam Marquette parke pirmoji žolytė
Dar vos tik iš suodino cemento kelias
Ir prašo dangaus debesėlių palyti –
Ir upėmis virsta asfaltinis kelias.*

*Magnolijų šakos, it žaizdos, raudonos
Pavasario nuotakų pokyliui rengias.
Ir kyla iš kažkur toks prašantis tonas:
„Nors sprindį aukštos Escondido padangės...“*

*„Nors lašą ėrštos Kalifornijos saulės
(Kaip meilė jaunų Hollywoodo poetų),
Ir vienu mirksniu pasikeistų pasaulis –
Ugningai sena Čikaga pražydetų...“*

*Šiltadaržy nupirktą varganą tulpę
Teta Talman gatvė kaip skausmą sodina...
Einu ir mąstau ir meldžiuos „Mea culpa“ –
Per daugel išgerta bažnytinio vyno...*

*Lyg tartum girdžiu griaudžiant pirmą perkūną,
Lyg žemė pavargus po kojom paslysta,
Ir džiaugsmas, lyg žaibas, nubėga per kūną:
Rytoj išvažiuoju į žydinčią Vistą!*

(Prieš pat Bernardui Brazdžioniui išvykstant į Lietuvą, buvo išspausdintas jo naujausias eilėraščių rinkinys *Po aukštaisiais skliautais*. Knygos viršelį ir skyrių vinjetas piešė Paulius Jurkus. Rinkinys turi 192 puslapius. Išleido *Lietuvių dienų* leidykla, 4364 Sunset Boulevard, Los Angeles, California 90029. Kaina – 12 dolerių minkštais viršeliais, 20 dolerių kietais viršeliais. Knyga gaunama pas leidėjus, o taip pat greitai bus gaunama pas knygy platintojus. Šiam Bernardui Brazdžioniui poezijos rinkiniui buvo paskirta JAV Lietuvių Bendruomenės 1986 metų Literatūros premija.)

